

IS'HOQXON IBRAT NASRIY ASARLARIDAGI TOPONIMLAR HAQIDA

O.Axmadaliyeva¹

Mas'ul muallif: Axmadaliyeva
Odinaxon, Farg'ona davlat
universiteti, tayanch doktoranti.

Accepted: 01 Sentabr 2026

Published: 01 Sentabr 2026

Copyright: © 2026 by the
author(s). Licensee Buxoro xalqaro
universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Axmadaliyeva, O.
IS'HOQXON IBRAT NASRIY
ASARLARIDAGI TOPONIMLAR
HAQIDA / O. Axmadaliyeva //
Buxoro xalqaro universiteti ilmiy
axborotnomasi. — 2026. — T. 8, №
1. — B. 366–369.

1. Farg'ona davlat universiteti, tayanch doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqola Is'hoqxon Ibratning nasriy asarlari tarkibidagi toponimlar tadqiqiga qaratilgan. Toponimlarning turlari, ularning tarkibiga kiruvchi guruhlar yoritilgan. "Tarixi Farg'ona" tarkibidan shahar, viloyat, qishloq, mahalla va shu kabi joy nomlari aniqlanib, grammatik xususiyatlari ochib berilgan. Ibrat asarlarida nafaqat yurtimizga tegishli joylar, balki chet mamalakatlardagi shahar va davlatlar ham qo'llanilganligi izohlangan.

Kalit so'zlar: Is'hoqxon Ibrat, toponim, nekronim, mikrotoponim, makrotoponim, -iston, -kent, -kand qo'shimchalari.

О ТОПОНИМАХ В ПРОЗАИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ИШАКХАНА ИБРАТА

Аннотация. Данная статья посвящена исследованию топонимов, встречающихся в прозаических произведениях Ишакхана Ибрата. В ней освещаются типы топонимов и входящие в их состав группы. Из произведения «Тарихи Фаргона» были выявлены названия городов, областей, сел, махаллей и других подобных мест, а также раскрыты их грамматические особенности. Отмечено, что в произведениях Ибрата используются не только местные географические названия, но и названия городов и стран за рубежом.

Ключевые слова: Ишакхон Ибрат, топоним, некроним, микротопоним, макротопоним, суффиксы -истан, -kent, -kand.

ON TOPONYMS IN THE PROSE WORKS OF ISHAKHAN IBRAT

Abstract. This article focuses on the study of toponyms found in Is'hoqxon Ibrat's prose works. It elucidates the types of toponyms and their constituent groups. From "Tarixi Farg'ona," names of cities, regions, villages, mahallas, and similar places have been identified, and their grammatical features revealed. It is explained that Ibrat's works utilize not only local place names but also names of cities and countries from abroad.

Keywords: Is'hakhon Ibrat, toponym, necronym, microtoponym, macrotoponym, -iston, -kent, -kand suffixes.

Kirish. O'zbek adabiyoti va ma'rifatparvarlik tafakkuri tarixida Is'hoqxon Ibratning ijodiy merosi alohida o'rin egallaydi. U nafaqat shoir, nosir, tarjimon, tilshunos va pedagog, balki o'z davrining ijtimoiy-madaniy jarayonlarini teran kuzatgan ma'rifatparvar ziyoli sifatida ham katta ahamiyatga ega. Is'hoqxon Ibratning ilmiy, publitsistik va badiiy asarlarida xalqning tarixiy xotirasi, geografik tasavvurlari, turli xalqlar va mamlakatlar bilan aloqalari, sayohat taassurotlari hamda davrning ijtimoiy-madaniy manzaralari o'ziga xos tarzda aks etgan. Shu jihatdan uning nasriy asarlarida uchraydigan toponimlar — joy nomlari alohida tadqiqot obyekti tashkil etadi.

Toponimlar tilning tarixiy va madaniy xotirasini o'zida mujassamlashtiruvchi muhim lingvistik birliklardan biridir. Har qanday geografik nom ma'lum bir hududning tabiiy sharoiti, tarixiy taraqqiyoti, aholining etnik tarkibi, xo'jalik faoliyati, urf-odatlar va madaniy hayoti bilan bevosita yoki bilvosita bog'liq bo'ladi. Shu sababli toponimlarni faqat geografik obyektlarni ifodalovchi nomlar sifatida o'rganish yetarli emas. Ular til, tarix, geografiya, etnografiya va adabiyot kesishgan nuqtada shakllanuvchi murakkab hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, badiiy va nasriy matnlarda qo'llangan toponimlar muallifning makon haqidagi tasavvurini, voqealar geografiyasini, qahramonlarning harakat yo'nalishlarini hamda asarning tarixiy-madaniy fonini aniqlashga xizmat qiladi.

Is'hoqxon Ibrat ijodining muhim xususiyatlaridan biri uning dunyoqarashidagi keng geografik ko'lamdir. U o'z asarlarida faqat mahalliy hududlar bilan cheklanib qolmay, Sharq va G'arb mamlakatlari, shaharlar, viloyatlar, daryolar, tog'lar va boshqa geografik obyektlar haqida ham ma'lumot beradi. Bunday geografik nomlar Ibratning dunyoqarashi, ilmiy qiziqishlari va turli hududlar bilan bog'liq kuzatuvlarini ifodalash bilan birga, uning nasriy asarlarida makon tasvirining muhim tarkibiy qismiga aylanadi. Shuning uchun Ibrat nasriy merosidagi toponimlarni tizimli ravishda o'rganish adibning badiiy mahorati va tarixiy-geografik bilimlarini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Is'hoqxon Ibratning nasriy asarlarida qo'llangan joy nomlari mazmuniy va funksional jihatdan turlicha xususiyatga ega. Ayrim toponimlar voqea sodir bo'layotgan

hududni aniq ko'rsatish uchun xizmat qilsa, boshqalari muayyan tarixiy voqea yoki shaxs bilan bog'liq makonni ifodalaydi. Yana ayrim joy nomlari qahramonning safar yo'nalishi, muallifning kuzatuvlari yoki xalqning geografik tasavvurlarini ifodalashga yordam beradi. Demak, toponimlarning matndagi vazifasi faqat nominativ xususiyat bilan chegaralanmaydi, balki ular asarning kompozitsion, semantik va uslubiy tuzilishida ham muhim rol bajaradi.

Ibrat ijodidagi toponimlarni o'rganishda ularning lingvistik tabiatiga ham e'tibor qaratish zarur. Joy nomlarining shakllanishida tarixiy-lisoniy jarayonlar, turkiy, fors-tojik, arab va boshqa tillarning o'zaro ta'siri muhim o'rin tutadi. Markaziy Osiyo hududida qadimdan turli xalqlar va madaniyatlarining o'zaro aloqasi mavjud bo'lgani sababli, geografik nomlar tarkibida turli tillarga mansub unsurlar uchrashi tabiiydir. Is'hoqxon Ibratning tilshunoslikka bo'lgan qiziqishi va bir necha tillarni o'rganishi uning asarlarida geografik nomlarning qo'llanishiga ham ta'sir ko'rsatgan. Shu jihatdan Ibrat nasriy asarlaridagi toponimlarni tadqiq etish o'zbek tarixiy toponimiyasining ayrim masalalarini yoritishga ham xizmat qilishi mumkin.

Mavzuning dolzarbligi, avvalo, Is'hoqxon Ibrat merosining tilshunoslik va adabiyotshunoslik nuqtayi nazaridan hali to'liq o'rganilmagan jihatlarini aniqlash zarurati bilan belgilanadi. Ibrat ijodi bo'yicha turli davrlarda ilmiy izlanishlar olib borilgan bo'lsa-da, uning nasriy asarlarida qo'llangan toponimlarning alohida lingvistik tizim sifatidagi xususiyatlari, ularning semantik guruhlari, matndagi funksional vazifalari, tarixiy-madaniy mazmuni va badiiy-estetik imkoniyatlarini kompleks tarzda o'rganish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Toponimik birliklarni badiiy matn doirasida o'rganish muallifning makon konsepsiyasini ochib berishda ham muhim ahamiyatga ega. Badiiy asarda makon shunchaki voqealar kechadigan fizik hudud emas, balki asarning g'oyaviy mazmunini shakllantiruvchi vositalardan biridir. Muayyan shahar, mamlakat yoki hudud nomining tilga olinishi o'quvchida tarixiy, madaniy yoki ijtimoiy tasavvurlarni yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli Is'hoqxon Ibrat nasriy asarlaridagi toponimlarni tahlil qilish orqali adib yaratgan geografik makonning xususiyatlarini, uning asarlardagi mazmuniy yukini va muallifning dunyoni idrok etish tarzini aniqlash mumkin.

Is'hoqxon Ibratning ijodida sayohat, ilm-ma'rifat, xalqlar o'rtasidagi munosabat, turli mamlakatlarning ijtimoiy va madaniy hayoti kabi masalalarning aks etishi geografik nomlarning ko'p qatlamli qo'llanishiga sabab bo'lgan. Joy nomlari orqali muallif o'z davrining geografik bilimlarini ham namoyon etadi. Ayniqsa, turli hududlarning nomlarini tilga olish orqali mamlakatlar va xalqlar o'rtasidagi aloqalarning mavjudligi, madaniy almashinuv jarayonlari va insonning dunyo haqidagi tasavvurlari yoritiladi. Bu holat Ibrat asarlaridagi toponimlarni tarixiy manba sifatida emas, balki tarixiy-geografik ma'lumotlarni badiiy va publitsistik tafakkur bilan uyg'unlashtiruvchi lingvistik birliklar sifatida ko'rib chiqishni taqozo etadi.

Mavzuni tadqiq etishning yana bir muhim jihati shundaki, toponimlar milliy tilning lug'at tarkibidagi boshqa birliklarga nisbatan o'ziga xos barqarorlik va tarixiylik xususiyatiga ega. Ayrim joy nomlari asrlar davomida saqlanib qolgan bo'lsa, ba'zilar tarixiy va siyosiy jarayonlar ta'sirida o'zgarishi yoki iste'moldan chiqishi mumkin. Ibrat asarlarida uchraydigan geografik nomlarni zamonaviy geografik nomlar bilan qiyoslash orqali tarixiy toponimlarning o'zgarish jarayonlari haqida muayyan xulosalarga kelish mumkin. Bunday yondashuv adib asarlarining tarixiy-lingvistik qiymatini yanada oshiradi.

Toponimlarning etimologik xususiyatlarini o'rganish ham mavzuning muhim yo'nalishlaridan biridir. Joy nomlarining tarkibidagi ayrim komponentlar hududning tabiiy xususiyatlarini, etnik tarkibini, kasb-hunar faoliyatini, ijtimoiy tuzilishini yoki tarixiy voqealarini aks ettirishi mumkin. Masalan, ayrim nomlar suv obyektlari, relyef, o'simlik va hayvonot dunyosi bilan bog'liq bo'lsa, boshqalari aholi punktlari, qabila va urug' nomlari, tarixiy shaxslar yoki siyosiy-ma'muriy birliklar asosida shakllangan bo'lishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan Ibrat nasriy asarlaridagi toponimlarni semantik guruhlarga ajratish ularning shakllanish motivlarini yaxshiroq anglashga yordam beradi.

Mavzuning ilmiy ahamiyati shundaki, Is'hoqxon Ibrat nasriy asarlaridagi toponimlarni tadqiq etish orqali adibning til imkoniyatlaridan foydalanish mahorati, geografik nomlarning matnning tashkil etishdagi o'рни va tarixiy-madaniy mazmunini ochib berish mumkin. Tadqiqot natijalari o'zbek onomastikasi, xususan, toponimika yo'nalishini yangi materiallar bilan boyitishga, tarixiy nasr tilini o'rganishga va Is'hoqxon Ibrat ijodining lingvistik xususiyatlarini chuqurroq yoritishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi Is'hoqxon Ibratning nasriy asarlarida uchraydigan toponimlarni aniqlash, ularni semantik, strukturaviy, etimologik va funksional jihatdan tahlil qilish hamda mazkur joy nomlarining badiiy matndagi o'rnini belgilashdan iborat. Ushbu maqsadni amalga oshirish uchun Ibrat nasriy merosidagi geografik nomlarni tizimlashtirish, ularning nomlanish asoslarini aniqlash, toponimlarning turli guruhlari belgilash, tarixiy va zamonaviy shakllarini qiyoslash hamda ularning matndagi uslubiy vazifalarini ochib berish muhim vazifalar sifatida belgilanadi.

Tadqiqotning obyekti sifatida Is'hoqxon Ibratning nasriy asarlarida qo'llangan toponimik birliklar olinadi. Tadqiqot predmetini esa ushbu toponimlarning semantik, strukturaviy, etimologik, tarixiy-lingvistik va funksional xususiyatlari tashkil etadi.

Umuman olganda, Is'hoqxon Ibrat nasriy asarlaridagi toponimlarni o'rganish adib ijodining faqat tilshunoslik jihatlarini emas, balki uning tarixiy dunyoqarashi, geografik bilimlari, ma'rifatparvarlik qarashlari va badiiy tafakkurini ham chuqurroq anglash imkonini beradi. Joy nomlari Ibrat nasrida muayyan makonni belgilash bilan birga, tarixiy voqelikni eslatish, madaniy muhitni ifodalash, qahramonlar harakatini aniqlashtirish va muallifning dunyoqarashini namoyon etish kabi vazifalarni ham bajaradi. Shuning uchun mazkur toponimlarni kompleks tahlil qilish Is'hoqxon Ibrat nasriy merosining lingvistik va badiiy qimmatini ochib beruvchi muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Dunyo tilshunosligida o'tgan asrdan boshlab atoqli otlarning tadqiqot ko'lami kengayib bormoqda. Ayniqsa shaxs

nomlari va joy nomlarining tahlili onomastika bo'limlari orasida ko'p o'rganilganligi bilan ajralib turadi. Jumladan, joy nomlarining tadqiq etilishi ma'lum millat, xalqning turmush tarzi, kasb – hunari, madaniyati, tarixini ochib berishga xizmat qiladi. Bu yo'nalishda amalga oshirilgan har qanday ish o'zining dolzarbligi va originalligi bilan ajralib turadi. Sababi yer yuzida millionlab joy nomlari mavjud. Ularning tahlil yo'nalishlari ham shunga muvofiq.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Onomastika sohasining eng ko'p tadqiq etilgan yo'nalishlaridan biri toponimikadir. Toponim – (yunoncha. topos – joy, o'rin + onoma – atoqli ot). Yer yuzasining quruqlik qismida joylashgan tabiiy-jug'rofiy va sun'iy obyektlarning atoqli oti [1,9]. Ta'rifdan anglashiladiki, toponimlar nafaqat tilshunoslik obyekti, balki, geografiya, etnografiya, madaniyatshunoslik sohalarining ham tadqiqot obyekti sanaladi. Zero, rus toponimshunos olimi V.A.Nikonov ta'kidlaganidek: toponimlarni tadqiq qilishga tarixchilar, tilshunoslar, geograflar, etnograflar ham birdek qiziqadi [2,4]. Toponimlarning asosiy vazifasi nomlash, yakkalash va farqlashdan iboratdir. Joy nomlari o'zida qadimiy boy manbalarni, qadriyatlarini, urf – odatlarni jamlagan kichik o'tmish sanaladi. Zero, ma'lum bir joy nomi bilan u yerda yashagan xalqning turmush tarzi bilan tanishish imkoni mavjud bo'ladi.

O'zbek tilshunosligida toponimlarni ilmiy asosda o'rganish XX asrning 60-yillaridan boshlangan. Bu soha yuzasidan H.Hasanov, T.Nafasov, S.Qorayev, Z.Do'simov, T.Enazarov, O'Rajabov, U.Sattorov, O.Begimov, G.Jo'raboyeva kabi tilshunoslar tomonidan O'zbekiston hududidagi turli joy nomlarining lingvistik xususiyatlari, tarixi, etimologiyasiga oid kuzatishlar olib borilgan.

Natija va muhokama. Toponimlar yer yuzasidagi jamiyki joylarni o'rganishi yuqorida aytilgan edi. Ularni shu jihatiga ko'ra dastlab 2 guruhga tasniflash joiz: 1. Makrotoponimlar. Yer yuzidagi yirik fizikaviy – jug'rofiy obyektlarning atoqli oti; 2. Mikrotoponimlar. Mikros – kichik, mayda. Tabiiy va sun'iy (inson yaratgan), chegarali hudud aholisi uchungina ma'lum bo'lgan fizikaviy-jug'rofiy obyektlarning atoqli oti[3,46]. Makrotoponimlar tarkibiga qit'alar, mamlakat, o'lka, tog'lar, respublika, viloyat va shahar nomlarini kiritish mumkin. Ularning xarakterli jihati shundaki, ular uzoq yashaydi, avoldan avlodga o'tadi, o'zgarishlarga kam uchraydi, paydo bo'lish tarixiga ko'ra ham anchayin qadimiy hisoblanadi. Mikrotoponimlar – jar, tepalik, qir, dala, dasht, o'tloq, mahalla, guzar, ko'cha singari mayda obyekt atoqli otlarini o'zida mujassamlashtiradi. Bunday nomlar tilda uzluksiz paydo bo'lishi va tez-tez almashinib, o'zgarib turishi bilan makrotoponimlardan farq qiladi[4,14]. Toponim turlarini shunday guruhlash mumkin:

- 1) xoronim (yun. xora – o'lka, mamlakat) – ma'muriy hududlar: viloyat, o'lka va mamlaktlarning nomi;
- 2) oykonim (yun. oykos – turarjoy, maskan) – aholi yashovchi joylar, maskanlarning atoqli oti. U o'z ichida ikki turga bo'linadi:
 - a) astionim (yun.astios – shahar) – shaharlarning atoqli nomi;
 - b) komonim (yun. komos – qishloq + onoma – nom) – qishloq va ovul tipidagi joylarning atoqli oti.
- 3) urbanonim (lot. urbanus – shaharga oid + onoma – atoqli ot) – shahar ichida joylashgan har qanday topografik obyektlar atoqli oti. U o'z ichida quyidagilarga bo'linadi:
 - a) agoronim (yun. ayora – maydon, bozor + onoma – atoqli ot) – maydon, bozorlarning nomi;
 - b) godonim (yun. obog – ko'cha, yo'l + onoma – atoqli ot) – shaharlardagi liniyalı obyektlar: shoh ko'cha, ko'cha, tor ko'chalar, sohil, xiyobonlar atoqli oti;
 - c) ekklezionim (yun. eklektiskos – yig'ilish, to'planish joyi + onoma – nom) – diniy marosimni ado etish uchun to'planiladigan joylar: masjid, cherkov, monastir va boshqalarning atoqli oti;
 - d) oykodomonim (yun. oixodomun – bino, inshoot + onoma – nom) – alohida olingan bino, inshoot va boshqa xil me'morchilik obidalari nomi.
- 4) oronim (yun. oros – tog' + onoma – atoqli ot) – yer yuzasining relief shakllari: tog', cho'qqi, qir, tepa, jarlarga atab qo'yilgan nomlar;
- 5) agroonim (yun. agros – dala, ekinzor + onoma – nom) – o'zida dala, yer, marza, yer uchastkalarining atoqli otlarini mujassamlashtiradi;
- 6) nekronim (yun. nekros – qabriston + onoma – nom) – muqaddas qadamjolar atoqli oti hisoblanib, unga mozar, qabriston nomlari kiritiladi;
- 7) dromonim (yun. dromos – yo'l + onoma – atoqli ot) – harakatlanishga mo'ljallangan har qanday yo'llarning atoqli oti;
- 8) drimonim (yun. drimos – daraxtzor, o'rmon) – daraxtzor, o'rmon va bog'lar nomi[5,15].

Is'hoqxon Ibratning nasriy asarlari tarkibidan 110 dan ortiq joy nomlari aniqlandi. Toponimlarning asosiy tarkibini Farg'ona vodiysi joy nomlari tashkil qiladi. Shuningdek, toponimlar tarkibidagi ko'plab O'zbekistonga tegishli joy nomlari bilan birga Yevropadagi shahar va davlat nomlari ham uchraydi. Amerika, London, Fransiya, Berlin, Parij kabilar shular jumlasidandir. Siz o'yladingiz, hozir madaniyatlik shaharlar qaysi shaharlar ekan deb? Mana bulardur: bizni Rusiy Rossiyadan Pitirgrod, "Moskva", Adis (Odessa). Shunga o'xlash o'xshash shaharlar bor. Fronsi (Fransiyada) Forish (Parij), Birlin (Berlin), Veno (Vena) va Mo'drid (Madrid), Londun (London), Rumo (Rim), Vashanikutul (Vashington). Sharqda Tokyo (Tokio), Istanbul. (Tarixi madaniyat, 17). Shuningdek, Makkayu Madina, Xitoy, Hindiston, Arabiston kabi joy nomlari ham o'rin olgan.

Aniqlangan joy nomlarining ko'p qismi tub otlar nomlar sanaladi. Balx, Nav, Qubo, Qo'qon, Koson, Ung'or, Eron, Xiva, Pomir, Koshg'ar, Rusiya, Shom kabi. Yasama joy nomlarining salmoqli qismi +iston qo'shimchasi orqali yasalgan. Hind + iston - Buxorodan to Hiduston va Arabistongacha bu Farg'ona ashyolari joriy edi. (T.A.89) Kurd +iston - ...Buxoro, Xiva va Xorazm xonlaridan ahli fazllar kelib, xizmatinda bo'lgon ekanlar va imtihon etgan ekanlar (T.A.95). Turk + iston - Iqlimi Turkiston, bu tariqa ayon va bu tarzda bayon qilurki, banda ilmiya muhabbatinda umrum sarf o'lub, goh - gohi tafosir va

ahodislar ila mutolaada bo'lib... (T.A.79) kabi. - kent, (kand) komponentli toponimlar keng tarqalgan, shu bilan birga shu komponent butun O'rta Osiyoda va hatto Xitoy Xalq Respublikasining Shinjan viloyatida ham uchraydi. Olimlar kat (kass) va kent (kand) aslida so'g'dcha bir so'zning sheva shakli ekanligini aniqlashadi. Mahmud Koshg'ariy turkiy tilda "shahar" o'rniga kend so'zi ishlatilishini, lekin o'g'uz qabilasi vakillari kend deganda qishloqni tushunishlarini aytgan, hozir ham og'uz guruhiga kiradigan ozarbayjon tilida qishloq o'rniga kend ishlatiladi. (S.Q. 52). Axxi yoki Axxi + kent shaklida qo'llaniladi. Farg'ona poytaxti ul vaqtda Qubo ekon. Va ba'zi vaqtlarda Axxikent poytaxti bo'lgon ekon... voqeasi minba'd yoziladur (T.A. 81). Zar +kand - Karvonbas maslahat berubdurki, Zarkanddagi bog'inga borib, yashab yotg'il (T.A. 86). joy nomlarining izohli lug'atida Zarkent - balandlikdagi qishloq, tepalikda joylashgan qishloq" ma'nosini anglatadi ta'rifi berilgan (544). Shuningdek, Chinkat, Farkat kabilarni keltirish mumkin.

"Tarixi Farg'ona" tarkibidan qishloq, tog', qal'a, mahalla, nomi, bozor, o'rda, mozor, bog', xonaqoh, qir, dovon, soy, ariq, daryo, ko'l, mavze, ehromgoh nomlarini uchratish mumkin.

Xulosa. tarixiy manbalardagi joy nomlarining o'rganilishi tarix va bugunni lingvistik, madaniy jihatdan solishtirish imkonini beradi. Jumladan, Frons, Veno, Londun kabilarning talaffuzi XX asrga oid ekanligini anglashimiz, aynan shu davrda yaratilgan manbalarni tahlil qilish orqali bilishimiz mumkin. Tilshunoslikda toponimlar yuzasidan ko'plab tadqiqotlar qilinishiga qaramay, haligacha o'rganilmagan tarixiy manbalar mavjud. Bu jarayon fan ahllari uchun dolzarb hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] Бегматов Э., Улуқов Н. Ўзбек ономастикаси терминларининг изоҳли луғ'ати. Наманган, 2006.
- [2] Никонов В.А. Введение в топонимику. 2011.
- [3] Jo'raboyeva G. Farg'ona vodiysi toponimlarining qiyosiy-tarixiy va antropotsentrik tadqiqi. Filol.fan.fasl.dok. ...diss. – Farg'ona, 2021.
- [4] Ибрат И. Танланган асарлар. Тошкент: Маънавият, 2006.
- [5] Ибрат И. Тарихи маданият. Тошкент: Фан, 2019.